

Foto: Radek Vebr, MAFRA

Musím být trochu gadžem, abych uspěl

Být Romem v Česku je opravdu těžké. V mládí ho zmlátili i policisté. Patrik Banga dostal za příběh svého dospívání literární cenu Magnesia Litera.

Jakub Pokorný
editor MF DNES

poslal rukopis do Hostu. Já jsem to udělal a pak to bylo hrozně rychlé.

V knize mě nejvíc zaujalo, jak těžký život měli dospívající Romové v devadesátkách na Žižkově. Někdo tě zbil, hledal jsi zastání u policie a policisté tě zbili také. Fakt to bylo tak hrozné?

Já jsem naopak chtěl, aby kniha nebyla moc plačtivá, tak jsem tam nedal zdaleka všechno z toho, co se na Žižkově dělo. Nepřeháním vůbec a spousta věcí se tam nevešla. To, co já, zažíval každý romský kluk v mém věku, a když jsme knihu vydali, dostal jsem spoustu mailů od podobně starých Romů, kteří žili napříč republikou, že mají podobné zkušenosti.

A tys to vnímal jak - my jsme byli rošťáci, tak na nás byla i policie tvrdá, anebo jako čírou nespravedlností?

Samozřejmě potom v pubertě, když jsme něco provedli a někdo nás profackoval, jako třeba za moje řízení auta, tak ano - platí to první. Ale popisuji v knize i doby, kdy nám bylo třeba šest nebo deset let. Myslím, že tehdy nám i policie mohla víc pomáhat než v nás pěstovat strach. My jsme se jí fakt báli a já to v sobě mám dodneska. Dnes se jí už sice v pravém slova smyslu nebojím, protože už mi bylo 40 let, mám zkušenosti a policajti si nedovolí to, co dřív, ale stejně mě polije studený pot, když mě zastaví policejní kontrola.

Druhá věc, která mi utkvěla z četby v paměti, je, že ses dokázal až dojemně radovat třeba z toho, když jsi dostal svůj první - zánovní - počítač od jedné známé?

To je zrovna věc, na kterou by se novináři měli ptát. Ne ve všem dětství bylo špatné. Ne celý život mě někdo pronásledoval a byl na mě hnusný. Tohle je příklad, kdy mi zcela cizí paní - tedy zaměstnavatelka mojí matky - úplně změnila život tím, že mi věnovala počítač. Jako kdyby mi dneska někdo daroval Porsche Carrera. To bylo pro nás něco neuvěřitelného. Také jsem si díky ní mohl v kanceláři na počítači zkoušet věci, o kterých jsem si předtím přečetl v knihách, které jsem si půjčoval v knihovně. Díky ní jsem pochopil, že lidem mohu věřit. Kdyby nebylo téhle právníčky, tak bychom teď třeba spolu nemluvíli.

Musel ses, abys zažil úspěch a dostal se nahoru a ven, jak zní titul knihy, odříznout od svého prostředí a popřít romství?

No, ano. No to je samozřejmě pravda, ale myslím si, že jsem si našel trochu střední cestu, kdy jsem rodinu - maminku, tátu - podporoval neustále. Ale prostě jsem to dávkoval, abych se měl dobře i já. Pokud nebudeš v pohodě ty, ne-

budou v pohodě ani ti ostatní. Do jisté míry jsem měl výhodu, že jsem potkal jednu maďarskou rodinu na I. P. Pavlova. Naučili mě, jak vydělat peníze. (Banga prodával ve stánku - pozn. red.)

Dobře, ale každou chvíli jsi asi musel odmítat někoho, kdo říkal: „Ty máš love, dej.“

To je jedna z věcí, která je na tom opravdu složitá, protože se musíš naučit říkat: „Ne!“ A to my nemáme ve zvyku, a už vůbec ne v rodině. Ale myslím si, že součástí toho našeho vývoje - protože i Romové se vyvíjejí - je to, že končí časy, kdy se člověk absolutně obětoval pro pohodlí komunity. To už dneska neplatí. Vládne tady kapitalismus a každý je odpovědný sám za sebe. A to praktikuji i se svými dětmi. Samozřejmě je podporuji, protože na rozdíl od našich, kteří na to neměli, na to mám. Ale chci zůstat sám v pohodě, protože když nebudu, tak nebudou logicky ani oni.

Mimochodem, píšeš další knihu nebo nějaké pokračování?

Mám v plánu další knihu, ale bude to mít úplně jiné téma. Chci odejít od romského tématu. Bude to o vztazích a budou to povídky. Někou inspiraci jsem posbíral po kamarádech a něco z vlastní zkušenosti. Jediné, co se nebude měnit, je jazyk, protože ten je podle mě originální.

Umiš romsky? Samozřejmě.

Samozřejmě to přece není, protože mnoho Romů podle mých zkušeností už jazyk moc neovládá?

Aha, no jestli se ptáš takhle, tak romština trochu mizí ze světa. Už nejsou tak široké komunity. Na Žižkově se mluvilo romsky a já romsky mluvím, i když ne kdovíjak dobře. Asi bych si netroufl na překlad.

A je to jazyk, kterým lze vše vyjádřit? Jak se třeba řečtem romsky - dostal jsem literární cenu za svoji knížku a mám z toho radost? (smích)

Já vůbec nevím, jak bych řekl - literární cenu. Romština pro tyhle věci nemá slovní zásobu. Je to jazyk starý 1 800 let a přejímá slova napříč Balkánem a z ruštiny. Romština se měnila, ale tohle bych zrovna říct neuměl.

Co pro tebe Magnesia Litera znamená?

Já jsem si věřil, jinak bych do toho nešel. Jsem povahou maximalista. Zna-

PATRIK BANGA

mená to pro mě - ne snad zakončení nějaké práce, ale odraz toho, že se práce na knížce udělala dobře. To není jenom o tom, tu knihu napsat a vydat, ale i udělat PR. Chvillemi jsem měl pocit, že máme s manželkou PR firmu - že se nám podařilo povědomí o knize udržet dlouho v prostoru. Zároveň jsme s bráchou Gyulou natočili audioknihu a i tím se nám povedlo docílit toho, že se o ni mluvilo.

Když jsme u tvých bratrů, s tím dalším - Radkem, který vystupuje jako hudebník Gipsy.cz, máš vztah, pokud vím, složitější?

No, my spolu už nějakou dobu nekomunikujeme. Máme komplikovanější vztah. Je to jeden z mála lidí, kteří mi nepogratulovali.

Co vlastně znamená v romštině slovo „banga“?

To neznámá nic. Ve slovníku jsem to nenašel a ani romisté, které jsem oslovil, nevěděli.

Ty jsi, jak známo, v naší firmě MAFRA na iDNES.cz v pozici vedoucího blogů. Přiblížil bys čtenářům, co to obnáší?

Jsem vedoucí blogů, což znamená, že řídím tým administrátorů, kteří dohlížejí na články, které se objevují na iDNES.cz v rubrice blogů. Sám se na dohlížení podílím. Komunikuji s blogery, děláme pro ně akce typu autorských čtení, pomáháme jim s kontakty na vydavatelství. Poskytujeme jim všestranný servis. Spadá pod mě i tým, který prohlíží diskuse pod články, jestli tam není něco nevhodné. Pracujeme i na různých inovacích blogů a do toho občas napíšu nějaký komentář nebo reportáž. To když přestaněš dělat, tak z toho vypadneš.

V rozhovoru, který jsi poskytl nedávno časopisu Téma, je i choulostivější pasáž, kde připomínáš, že když Rom nastoupí do tramvaje, tak si všichni začnou chránit kabelky. Dokumentuješ tím negativní vztah k Romům, ale i to, že se jim není co divit?

To je princip kolektivní viny, jako kdybych se k tobě choval, Jakube, ošklivě, protože mě před 25 lety zmlátil bílý policista. Je to nesmysl. Kolektivní vina se tady hluboce zakořenila a lidé se naučili vnímat jako fakt, že Romové jsou kapsaři. Paradoxně mě nikdy neokradl žádný Rom, ale Nerom.

Dobře, ale když jdu jako novinář na reportáž do vězení, tak tam prostě vidím větší podíl Romů mezi vězni, než je jejich podíl v naší populaci. Chápeš tedy trochu strach bílých lidí z Romů?

To má dvě roviny. Když tě pětkrát kousne pes, pošesté ho nepohládíš. A zadruhé to je při vši účtě k tobě statistický nesmysl. Protože když si porovnáš počet věznic krát jejich kapacita s hustotou obyvatelstva romského a neromského původu, tak to matematicky nevychází, aby tam bylo víc Romů. To nejde. Ale je fakt, že Romové jsou víc vidět a je na ně víc vidět. Tak ten dojem může vzniknout. Když já pojedou v tramvaji se skinheady, tak budu mít asi také obavy. Absolutně však odmítám kolektivní vinu a pořad se s tím potýkám. Její uplatňování vede k tomu, že když si myslíš, že tě Rom v tramvaji okrade, a budeš žít s tím předsudkem, tak ho nezaměstnáš v práci. Tím, že ho nezaměstnáš, stane se z něj pobírač dávek, který skutečně třeba krást začne. To je kolotoč, který když nerozobiješ, tak se v tom budeme plácet padesát let.

Ano, tomu rozumím. A ty jsi svým osudem pořad výjimka, nebo to bereš tak, že by takhle mohli a měli žít všichni Romové?

Přál bych si, aby takhle žili všichni Romové. Pak bychom se o tomhle problému nemuseli vůbec bavit. Jenomže půlka mě knihy je o segregaci ve školství. Snažím se tam vysvětlit, proč spousta Romů nedostala šanci na vzdělání a uplatnění v práci. Nepopírám, že jsou tací, kteří pracovat nechtějí. Máme mezi sebou nemakačenky. Ale ze zvláštní školy, kam tě zařadí jen proto, že se jmenuješ - já nevím - Cina, se nedostaneš dál na učňák, i kdyby ses na hlavu stavěl.

Spisovatel

Patrik Banga se narodil v roce 1982 v Praze. Vyrostal na Žižkově. Původní profesí je programátor, ale pomáhal i uprchlíkům na Balkáně. Psal komentáře pro MF DNES, reportáže pro iDNES.cz a dva roky točil Události v ČT. Od roku 2007 pracuje na iDNES.cz. Monitoruje nevhodné příspěvky v diskusích a má na starosti blogy. Věnuje se hudbě, účinkoval i v kapele Gipsy.cz. Napsal knihu Skutečná cesta ven, za kterou dostal cenu Magnesia Litera.